E-Dil

(1) 2013

Okuma Becerileri

Nazile ŞEN

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılabilecek Okuma Stratejileri Kapsamında Örnek Ders Gereci

- *Yazının bilimsel içeriğinden yazarı sorumludur.*
- *Bu çalışma referans gösterilmeden kullanılamaz. Referans için aşağıdaki adresi kullanabilirsiniz:*

Şen, N. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılabilecek Okuma Stratejileri Kapsamında Örnek Ders Gereci. *E-Dil Dergisi,* Sayı 1, 51-75.

www.e-dil.net

bilgi@e-dil.net

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılabilecek Okuma Stratejileri Kapsamında Örnek Ders Gereci

A Sample Material Regarding Reading Strategies in Teaching Turkish As a Foreign Language

Özet

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma becerisine yönelik olan bu çalışma *kuramsal* ve *uygulama* olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, yabancı dilde okuma becerisi betimlenecek ve bu beceriyi geliştirmek için kullanılabilecek etkinlikler ve stratejiler sunulacaktır. İkinci bölüm ise Avrupa Ortak Dil Çerçevesi'nde belirtilen C1 düzeyi dil öğrenicisinin okuma becerilerini geliştirecek, özgün bir malzeme olan köşe yazısına yönelik okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası etkinlikleri içermektedir. Çalışmanın amacı Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği sınıflarda okuma becerisini geliştirmeye yönelik etkinliklerden ve stratejilerinden ne şekilde yararlanılabileceğini göstermektir.

Anahtar Sözcükler: yabancı dil öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, okuma becerisi, okuma stratejileri, C1 düzeyi, köşe yazısı

Abstract

Regarding the reading skills in teaching Turkish as a foreign language, this study is made up of two main parts, namely theories and application. In the first part, reading skills in a foreign language will be described and the strategies as well as skills to be used with the aim of developing this skill will be presented. The second part contains pre-reading, while reading and post-reading activities based upon a column, which will demand the use of reading skills by C1 language learners as indicated Common European Framework of Reference for Languages. This study aims to indicate how to make use of reading skills and strategies in classes teaching Turkish as a foreign language.

Keywords: reading skills, teaching Turkish as a foreign language, C1 language learner, reading strategies, column

Giriş

Hem anadil hem de yabancı dil öğretiminde dört temel dil becerisinin geliştirilmesi gerekmektedir, çünkü dil kullanımı bu dört beceriden oluşmaktadır: dinleme, konuşma, okuma ve yazma. Kaili ve Çeltek (2010)'de de belirtildiği üzere, bu dört temel beceri iki değiştirgen yoluyla birbirleriyle bağlantılıdır: iletişim biçimi (sözlü veya yazılı) ve iletişimin yönü (mesajı/dili anlama ya da üretme). Bu iki değiştirgen göz önünde bulundurularak okuma becerisi yazılı ve alımlama/anlamanın kesiştiği kategoride betimlenmiştir (*Aktaran* Şahin, 2010: 64). Özetle, okuma becerisi yazılı haldeki dilsel yapıların anlamlandırılması sürecini göstermektedir. Okunan yapıya zihninde bir anlam yükleyecek olan okuyucu, bu süreçte oldukça etken bir rol oynamaktadır.

Doye (1991)'e göre yabancı dil öğretim amacına bağlı olarak yukarıda bahsedilen dört temel becerinin dolayısıyla okuma becerisinin de yoğunluk derecesi değişebilmektedir. Çok yönlü ve çok boyutlu bir özelliğe sahip olan okuma becerisine yönelik etkinliklere farklı seviyelerde farklı biçim ve miktarda yer verilebilir. Hatta aynı seviyedeki sınıflarda bile, ulaşılması beklenen hedefler doğrultusunda değişik okuma etkinlikleri uygulanabilir.

Yabancı dil öğretiminde diğer becerilerin gelişimini de olumlu etkilediği için okuma becerisinin öğretimi öncelik kazanmaktadır. Bu becerinin önemi yabancı dil öğretiminde yazmaya ve konuşmaya model olması ile ifade edilmektedir (*Aktaran* Şahin, 2010: 64). Öğrenci, okuma sürecinde edindiği sözcük ve yapıları konuşma ve yazma sürecinde etkin bir biçimde kullanabilir, çünkü okuduğu metinde hedef sözcük ve/ya da yapının ne şekilde kullanıldığını görmüştür.

Bu çalışmada ise, ilk olarak yabancı dil sınıflarında okuma becerisinin önemi ve hedeflerinden bahsedilecektir. Ardından, etkili okumayı gerçekleştirme yolları gösterilecek ve bu süreçte öğrenci ile öğretmenin rollerinden bahsedilecektir. Son olarak da, okuma becerileri ve stratejileri arasındaki benzerlik, farklılık ve ilişkiler üzerinde durulacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmekte olan ileri düzey öğrenciler[1] için bir köşe yazısı çerçevesinde hazırlanmış olan okuma öncesi, sırası ve sonrası etkinlikler yer alacaktır.

[1] Öğrenci kavramı okulda örgün biçimde eğitim görenleri gösterirken, öğrenici ile ise hem öğrenciler hem kursiyerler (yabancı dil öğrenen herkes) ifade edilmektedir.

Okuma Becerisi

Anlama etkinliği bazen okuma kapsamında ele alınsa da, okuma ve anlama aslında iki ayrı süreç olarak tanımlanmaktadır, çünkü her okuma sürecinde anlamlandırma olmayabilir. Günay (2007: 15, 16) okuma eylemini "kendi bağlamı ve tutarlılığı içindeki bir metinde sözcüklerin ya da tümcelerin bir arada bulunmasıyla oluşan anlamı keşfetmek ve ortaya koymak için göstergeler dizgesini gözlemlemek, dizgeleri birbiriyle ilişkilendirerek sözcük anlamının ötesinde bir anlam bulmak yani anlamlandırmak" olarak tanımlamıştır. Sheng (2000)'e göre ise okuma, yazılı malzemelerin tanınması, yorumlanması ve algılanması sürecini niteler, anlama ise yazılı malzemenin anlamının kavranması ve bu süreçteki bilinçli stratejileri kapsar (*Aktaran* Şahin, 2010: 65). Sonuç olarak, anlama sürecinden bahsedildiğinde daha çok kullanılan okuma stratejileri düşünülmelidir. Başka bir deyişle, okuma eylemi otomatik yapılabilirken, okunan metne anlam yükleme bilinçli bir şekilde gerçekleşir. Hedef dili öğrenirken de, sadece okuma değil aynı zamanda anlama sürecinin de gerçekleşmesi gerekir.

Okuma sürecinin başarı ile tamamlanabilmesi ise yazar ile okuyucunun belirli sorumlulukları yerine getirmesine bağlıdır. Sonuçta, bir okuyucunun metinde iletilmek istenen mesajı anlayabilmesi hem yazarın bahsedilen mesajı net bir biçimde iletebilmesine hem de okurun kendisinin çabasına, dünya bilgisine ve kullandığı stratejilere bağlıdır. Öbür yandan, çoğunlukla okuma metinlerini seçen öğretmen olduğu için, öncelikle öğrencilerini iyi bir şekilde tanıması, ardından da onların ihtiyaç ve ilgileri doğrultusunda bir seçim yapması okuma sürecini daha etkili kılacaktır.

Yabancı Dil Sınıflarında Okuma

Her metin ve öğrenci farklı türde bir yaklaşıma ihtiyaç duysa da yabancı dilde okuma dersleri için belirli iki ortak amaçtan bahsetmek mümkündür (Nuttall, 1996: 31):

1) Öğrencilerin yabancı dilde okurken zevk almalarını ve kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak
2) Dışarıdan yardım almadan özgün metinleri uygun bir hızda, sessiz ve gerekli anlama düzeyine gelmiş bir biçimde okuyup anlamalarını sağlamak

Yukarıda bahsedilen amaçlar aslında özerk bir okuyucu yetiştirmeye yöneliktir. Yani, derste öğretmen eşliğinde kullandığı stratejileri sonrasında tek başına okuma etkinliği yaparken de kullanabilecek öğreniciler yetiştirmek temel amaçtır. Özellikle ileri düzey dil öğrenicileri için, özerk bir biçimde kullanabilecekleri stratejileri gerektirecek okuma etkinlikleri hazırlanmalıdır.

Sonuç olarak, hedef dilde okuma eyleminin etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için hem öğretmen hem de öğrencilerin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri ve işbirliği yapmaları gerekmektedir.

C1 Düzeyi İçin Okuma Becerisi

Avrupa Ortak Dil Çerçevesi'nde (AODÇ) belirtilen 6 düzey (A1, A2, B1, B2, C1, C2) arasında yer alan ve etkin dil kullanıcısı olarak da betimlenen C1 düzeyi dil öğrenicisinin okuma becerisine yönelik özellikleri şu şekilde belirtilmiştir (Council of Europe, 2002: 26-27):

- Farklı alanlardaki zengin içerikli uzun metinleri anlayabilir ve bu metinlerdeki mantıksal bağlantıları kurabilir.
- Üslup farklılıklarını da ayırt ederek uzun ve karmaşık, somut ya da edebi metinleri okuyabilir.
- İlgi alanına girmese bile herhangi bir uzmanlık alanına giren makale ve uzun teknik bilgileri anlayabilir.

C1 düzeyine gelmiş bir dil öğrencisinin çeşitli alanlardan, farklı uzunluktaki metinleri anlaması, anlamsal ilişkileri kurması, soyut ifadeleri kavraması, mecaz yapıları ve söz sanatlarını görebilmesi beklenmektedir. Dolayısıyla, okuma becerisini geliştirmeye yönelik etkinliklerin, hedef metinde geçen somut yapılardan çok soyut ifadelere dayandırılarak hazırlanması gerekmektedir.

Etkili Okuma

Nuttall (1996: 44)'de de belirtildiği üzere, etkili okuma en az çaba ile istenen anlama düzeyine ulaşmak demektir. Bir dil öğrenicisinin de okuma eyleminden istenen verimi alabilmesi için öncelikle metni neden okuduğunu bilmesi gerekmektedir. Eğer birey hedef

metni ne amaçla okuduğunun farkında ise okuma eylemini ne derece başarıyla gerçekleştirdiğini de ölçebilir. Ayrıca, seçilen metnin öğrencinin seviyesi, ilgisi, beklentileri ve ihtiyaçlarına uygun olması gerekir. Öğrenci okuma sürecinde anlamlandırma eylemini gerçekleştirebilmek için birtakım kaynaklardan yararlanabilir. Bir yabancı dil sınıfında öğrencinin etkin çabasını gerektiren asıl kaynaklar metnin kapsamı içerisinde olanlardır. Aslında bu aşamada öğrenciden metnin kendisini etkili bir biçimde kullanması beklenir. Metnin başlığı, kitap tanıtım yazısı ve görsel öğeler metinden yararlanma sürecini başlatabilir. Dolayısıyla, ilk aşamada öğreniciye bu kaynaklardan yararlanma stratejileri gösterilmelidir. Bir süre sonra öğrenici bunları özerk bir biçimde kullanabilecek ve anlamlandırma sürecini daha kısa ve etkili bir biçimde tamamlayabilecektir.

Etkili okuma süreci değerlendirilirken birtakım faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ur (1996: 148)'da etkili okumanın özellikleri şu şekilde sıralanmıştır:

- Okuyucu neden okuduğunun farkındadır ve metinde neyi aradığını bilir.
- Metnin dili ve içeriği öğreniciler için anlaşılırdır.
- Okuma eylemi hızlı gerçekleşir; çünkü öğrenici sözcükleri analiz etmek yerine bir bütün olarak algılar.
- Okuyucu dikkatini anlamı önemli derecede etkileyen sözcüklere ve yapılara verir.
- Okuyucu bilmediği bir sözcükle karşılaştığında ilk aşamada birtakım stratejiler uygular (bağlama dayalı çıkarımda bulunma, tahmin etme vb.).
- Okuyucu metni anlamlandırabilmek için dünya/artalan bilgisini kullanır.
- Okuyucu farklı metinler için farklı stratejiler uygulayabilir.

Sonuç olarak, etkili okuma eylemini gerçekleştirebilen bir öğrenicinin ne tür niteliklere sahip olması gerektiği göz önünde bulundurulmalı ve etkili okuma süreci bu doğrultuda değerlendirilmelidir. Bu süreci daha da etkili kılmak için ise, yabancı dil öğretmenleri sadece sınıf içinde değil, sınıf dışında da öğrencileri okuma becerisini geliştirecek etkinlikler yapma konusunda güdülemelidirler.

Okuma Becerisi ve Stratejileri

McDonough (1995: 2, 3) beceri kavramını bir işi hızlı, kolay ve başarılı bir şekilde yapabilme yetisi olarak tanımlamış ve becerinin belirli özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Beceri bir işi yapmakla ilgilidir.
- Bir kişi sadece belirli konularda beceri sahibi olabilir. Olası beceri alanları: fiziksel (spor türleri), psiko-motor (araba sürme, uçma), zihinsel (problem çözme), kişiler arası (ikna etme, sosyalleşme), bilgilenme amaçlı (okuma)
- Öğrenilebilirdir.
- Çoğu zaman başarı ile sonuçlanır.
- Geribildirimi yapılabilir.

Beceri kavramı dil öğrenme açısından ele alındığında ise dört temel beceriye odaklanılmaktadır: okuma, dinleme, yazma ve konuşma. Ur (1996: 19)'un da gösterdiği üzere, bir beceri üç temel aşamada elde edilebilir: sözlü ifade etme, otomatikleşme ve özerklik kazanma. İlk aşamada, öğretmen hedef beceriyi öğrencilere gösterir ve açıklar, yani sözlü olarak ifade eder. Sonrasında, öğretmen öneren konumunda yer alır ve öğrenci de söyleneni uygular. Son aşamada ise, öğrenci otomatiklik kazanmış olup beceriyi bağımsız bir şekilde kullanabilir. Yabancı dil okuma sınıflarında da temel hedeflerden bir tanesi, öğrenicinin metni okurken gerekli stratejileri kendi başına kullanabilir hale gelmesi olmalıdır.

Lunzer (1979) ise, okuma sürecinin kendisini bir beceri olarak görmesinin yanında, birtakım alt beceriler de olduğunu iddia etmiştir: Sözcüğün anlamını kavrama, bağlam içinde kullanılan sözcükleri anlama, sözcüğü sözcüğüne kavrama, tek tek dizgelerden çıkarımda bulunma, çoklu dizgelerden çıkarımlarda bulunma, önemli ya da ana noktaların bulunması ve yargı oluşturma (*Aktaran* Ay 2003). Demirel (1999: 134) de, beceri kavramını dört temel beceriye değil de belirli alt-becerilere dayandırarak şu şekilde bir liste yapmıştır (*Aktaran* Aygüneş, 2007: 121):

- Başlığı verilmiş bir metnin konusunu kestirme.
- Okunan metne uygun başlık önerme.
- Okuma parçasında geçen bilinmeyen sözcüklerin anlamını tahmin etme.
- Okunan metin hakkında genel bir bilgi sahip olma.
- Okunan metin hakkında ayrıntılı bilgiyi edinme.
- Okunan metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulma.

- Okunan metinle ilgili bilinen bilgileri transfer etme.
- Okunan metnin özetini çıkarma.

Yukarıda alt-beceri olarak sıralanan durumlar, bazı araştırmacılar tarafından strateji olarak kabul edilmiştir. Winograd ve Hare (1988)'e göre stratejiler, *"Öğrenicilerin amaçladıkları hedefe ulaşabilmek için seçtikleri ve denetledikleri belirli eylemlerdir."* (*Aktaran* Ay, 2008). Macaro (2006) ise öğrenme stratejilerinin özelliklerini şu şekilde sıralar (*Aktaran* Can, 2011):

> Stratejiler *bilinçli zihinsel etkinliklerdir*. Stratejiler motor davranış değildir, çalışan bellekte oluşan etkinliklerdir.
>
> Stratejilerin öğrenmeyi etkin olarak etkilemesi için *öbek* biçiminde kullanmaları gerekir.
>
> Amaç ister sınıf içindeki öğrenme görevini başarabilmek isterse de öğrencinin öğrenme amaçlarıyla ilgili olsun, stratejiler *amaç odaklıdır*.
>
> Stratejiler *durum veya görev odaklı* ve *başka durumlara aktarılabilirdir.*

Sonuç olarak, bir yandan beceri ve strateji kavramlarını eş anlamlı kullananlar, öbür yandan da iki kavramın tamamen farklı anlamlar içerdiğini belirtenler vardır. Yapılan sınıflandırmalar bu doğrultuda değişebilmektedir, fakat kavram seçiminin sergilenen davranışın otomatik veya bilinçli olmasına göre yapılması durumunda anlam karmaşası ortadan kalkabilir. Diğer bir deyişle, bu çalışmada esas olarak alınan, becerinin otomatik, stratejinin ise bilinçli olduğunu varsayan tanımlardır. Dolayısıyla, yabancı dil sınıflarında okuma becerisini geliştirmek için kullanılabilecek stratejiler bu çalışmanın odak noktası olmuştur.

Stratejilerin Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılması

Yabancı dil sınıflarında özellikle okuma derslerinde strateji öğretimi çok önemli bir yer tutmaktadır. Kendisine verilen metni okuyan öğrencinin önceden belirlenmiş olan hedefler doğrultusunda farklı yaklaşımlara sahip olması gerekir. Mesela, hedefi metni genel

hatlarıyla anlamak olan bir öğrencinin her sözcüğü tek tek anlamaya çalışmadan, metni hızlıca okuyarak ana düşüncenin farkına varması beklenir. Aksine, metne yönelik birtakım soruları yanıtlaması gereken birinin ise metindeki belirli yerlere yoğunlaşarak sorulara uygun yanıtı bulması beklenir. Bu durumda, gerekli yerlerde sözcük bazında bir yaklaşım içerisine girilebilir.

Oxford (1990) dil öğrenme stratejilerini kendi içerisinde iki gruba ayırır: dolaysız ve dolaylı stratejiler. Dolaysız stratejiler doğrudan hedef dile ilişkin olan dil öğrenme stratejileridir ve okuma becerilerinde aşağıdaki gibi kullanılabilir:

Bellek Stratejileri	**Bilişsel Stratejiler**	**Telafi Edici Stratejiler**
A. Zihinsel bağlantılar yaratma	**A**. Uygulama	**A**. Zekice yordama
B. İmge ve sesleri kullanma	**B**. İleti alma ve gönderme	**B**. Konuşma ve yazmada sınırları aşma
C. İyi yineleme	**C**. Çözümleme ve usa vurma	
D. Devinim yaratma	**D**. Girdi ve çıktı için yapı oluşturma	

Dolaysız stratejilerin tümü dilin zihinsel işlemlemesini gerekli kılar fakat bu stratejilerin alt ulamları (bellek, bilişsel ve telafi edici) işlemlemeyi farklı hedeflere yönelik olarak farklı biçimlerde yerine getirir. Gruplandırma veya imge kullanımı gibi bellek stratejilerinin özel bir işlevi vardır: bilgiyi yeniden elde etme ve depolama. Özetleme ya da tümdengelimli usa vurma gibi bilişsel stratejiler ise öğrenicilere hedef dili farklı biçimlerde anlama ve üretme olanağı sunar. Yordama veya eş anlamlısını kullanma gibi telafi edici stratejiler de bilgi açığına rağmen dili kullanabilmeyi sağlar (*Aktaran* Ay, 2003).

Okuma sürecindeki hedef doğrultusunda yukarıda belirtilen dolaylı ve dolaysız stratejilerden yalnızca biri veya birkaçı kullanılabilir. Bu noktada önemli olan öğrencinin metni ne amaçla okuduğunun farkında olması, öğretmenin de belirlenen hedef doğrultusunda doğru metni seçmiş ve uygun etkinlikleri hazırlamış olmasıdır. Öbür yandan, öğrenicinin kullanacağı stratejiyi de metnin türü, okuma amacı ve stratejinin işlevine göre seçmesi

gerekmektedir. Bütün bu koşullar sağlandığında, okuma etkinliklerinden istenen verimin alınabileceği düşünülmektedir.

Ders Örneği ve Sonuçlar

Başlangıç ve orta düzeydeki dil öğrencileri için daha çok basitleştirilmiş/sadeleştirilmiş metinler kullanılırken, ileri düzey öğrenciler pek çok açıdan daha karmaşık ve günlük hayatta karşılaşılması daha olası metinler üzerinde çalışmayı gerektirir. Bu yüzden, yabancı dil sınıfları dışında karşılaşma olasılıklarının yüksek olduğu karmaşık yapıları içeren özgün metinler sınıf ortamında yapılan etkinliklerin bir parçası olmalıdır.

İleri düzeyde okutulan metinler okuma dışındaki diğer üç temel dil becerisini (dinleme, konuşma, yazma) de geliştirebilecek nitelikte olmalıdır. Dolayısıyla, okuma dersi için etkinlik hazırlanırken okuma öncesi, sonrası ve hatta sırasında dinleme, konuşma ya da yazma becerilerine de yer verilmesi, ileri düzey dil öğrenicisine daha etkin bir biçimde hitap edecektir.

İleri düzeyler için kullanılacak metinler, üst düzey düşünme becerisi gerektirmelidir. Örneğin, okunan bir şiir hakkında çoktan seçmeli ya da boşluk doldurma etkinliklerinin yerine öğrencilerin değerlendirme yapmasını gerektirecek, yoruma dayalı ve açık uçlu sorular üzerinde çalışmak ileri düzey dil öğrencisi için bir gereksinimdir (Ur, 1996: 150). Bu düzeydeki dil öğrenicisi için hazırlanan etkinliklerin Bloom'un sınıflandırmasında son bilişsel basamak olan değerlendirme basamağına yönelik olması beklenir, böylece hedef dilde etkin bir kullanıcı olması gereken öğrenici çeşitli konular hakkında yargıya varma becerisini de geliştirmiş olacaktır.

Bu çalışmanın uygulama bölümünde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen C1 düzeyi öğrencileri için özgün bir köşe yazısının seviyeye göre uyarlanmış şekli üzerinden hazırlanan etkinlikleri (EK 1) okuma öncesi, sırası ve sonrası, bilişsel düzeyleri ve gerektirdiği okuma becerileri ve stratejileri açısından değerlendirelim:

- Okuma Öncesi Etkinlikler:

→ *Bir gazetede hangi bölümlerin olduğunu ve bu bölümlerin ne tür haberler içerdiğini yazma*

Bu etkinlik ile hedeflenen, öğrencinin ünitenin konusuna yönelik artalan bilgisini açığa çıkarmak ve köşe yazısı çerçevesinde hazırlanan etkinlikler için kullanılmak üzere etken hale getirmek

→ *Verilen bölümleri örnek gazete sayfası üzerinde gösterme*

Bu etkinlik sayesinde, öğrenci gazete sayfasında yer alan çeşitli bölümleri kavrayabilecek, böylece bir köşe yazısını nerede bulabileceğini görecektir.

→ *Takip edilen köşe yazarları hakkında konuşma*

Köşe yazısı odaklı bir ünitede öğrencinin kendisinin takip ettiği yazarlar hakkında görüş bildirmesi konuşma becerisini de geliştirmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda, öğrenci hedef konuyu *kişiselleştirme* fırsatı bulacaktır.

→ *Verilen köşe yazısının başlığına bakarak içeriğine yönelik tahminde bulunma*

Bu etkinlikle öğrencinin okuma becerisini geliştirmek için *metne yönelik tahminde bulunma* stratejisini kullanması sağlanacaktır.

- Okuma Sırası Etkinlikler:

→ *Yazıya bakarak, verilen başlıkla neyin kastedildiğini bulma*

Öğrencinin hedef metni kendi tahmini ile yola çıkarak okuması, okuma sürecinde güdülenmesini artıracak ve böylece metni daha etkili bir biçimde ele almasını sağlayacaktır.

- Okuma Sonrası Etkinlikler:

→ *Verilen dört köşe yazısını hızlıca okuyarak ilgili soruları cevaplandırma ve köşe yazılarının özelliklerini saptama*

Verilen yazıları okuyan öğrenci, tümevarım yöntemi ile köşe yazılarının ne tür ortak özellikler içerdiğinin farkına varacaktır ve bu arada yanıtlaması gereken sorular onun verilen yazıları daha dikkatle okumasını sağlayacaktır.

→ *Metinde geçen koyu renkli sözcüklerin anlamını tahmin etme ve bu sözcükleri anlamlarıyla eşleştirdikten sonra verilen tümcelerdeki boşluklara uygun yapıyı kullanarak yazma*

Bilinmeyen sözcükler çoğu zaman okuma sürecini daha zor hale getirdiği için öğrencinin güdülenmesini düşürebilir. Bu yüzden, öğrenciye anlamını bilmediği sözcüklerle nasıl baş

edeceği öğretilmelidir. Bu etkinlik sayesinde, bilinmeyen sözcüklerle baş etmenin yollarından biri olan *hedef sözcüğün yakınındaki yapılardan faydalanarak, anlamına yönelik tahminde bulunma* stratejisi geliştirilebilir. Sonrasında ise aynı sözcük veya sözcük gruplarının verilen tümcelerdeki boşluklara uygun bir biçimde yerleştirilmesi, hedef sözcüklerin kullanımını da pekiştirmeyi sağlar.

→ *Metnin ana düşüncesini bulma*

İlk aşamada metnin ana düşüncesini kavrayabilen öğrencinin, ardından metinde geçen yan düşünceleri bulması daha kolay hale gelebilir.

→ *Yazarın dil kullanımındaki tutumunu değerlendirme*

Hedef dilin kullanımına yönelik iki durum söz konusudur: öznel ve nesnel. Köşe yazılarında daha çok yazarın belirli durum ya da olaylar hakkındaki görüşlerine yer verildiği için öznel bir tutumdan bahsetmek mümkündür. Bu tutumu gösteren yapıları keşfeden öğrenci kendi görüşlerinden bahsederken de aynı yapıları kullanabilecektir.

→ *Okunan kitap sayısı ile kaliteli olmak arasında bir ilişki olup olmadığına dair yorum yapma; Türkiye'deki palavracılık sorunu üzerine konuşma; dilin etkili bir biçimde kullanılması ile havalı görünmek arasındaki ilişkiden bahsetme*

Metnin bünyesinde var olan düşünceler üzerine konuşulduktan sonra, bilişsel açıdan bir üst düzey olan değerlendirme basamağına geçilebilir. Yukarıdaki üç etkinlik de Bloom'un sınıflandırmasına göre üst düzey düşünme gerektiren *değerlendirme* basamağı kapsamında ele alınabilir, çünkü öğrencinin kendi düşüncelerini ve yorumunu içermektedir.

→ *Çetin Altan ile röportaj yapma*

Bu etkinlikten önceki tüm sorular, öğrencinin ya doğrudan ya da dolaylı olarak parçaya atıfta bulunmasını gerektirmektedir. Bu röportaj etkinliği sayesinde ise, öğrenci soracağı soruları kendisi yazacak ve konuşma etkinliğini istediği şekilde yönlendirebilecektir.

→ *Verilen anlam türlerini değerlendirerek parçadan uygun örnekler bulma*

Bu alıştırmaya kadar yer alan tüm etkinlikler ile hedef dilde okuma, yazma ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu etkinlik ise Türkçenin dilbilgisini kavratmaya yönelik hazırlanmıştır. Öğrenci, ilk aşamada farklı anlam türlerini görecek ve sonrasında metinde gördüğü anlamın ait olduğu türü kendisi bulacaktır.

Çalışma kapsamında hazırlanmış olan bütün bu etkinliklerin gerektirdiği okuma stratejilerini şu şekilde özetleyebiliriz:

- ✓ Başlığı verilmiş bir metnin konusunu kestirme
- ✓ Okuma parçasında geçen bilinmeyen sözcüklerin anlamını tahmin etme
- ✓ Okunan metin hakkında genel bir bilgiye sahip olma
- ✓ Okunan metin hakkında ayrıntılı bilgi edinme
- ✓ Okunan metnin ana düşüncesini bulma
- ✓ Açık olarak verilen bilgiyi anlama
- ✓ Çok açık verilmeyen bilgiyi anlama
- ✓ İma edileni değerlendirme
- ✓ Anahtar sözcükleri kullanma
- ✓ Metinde verilen bilgiler üzerine çıkarım yapma
- ✓ Yargı oluşturma
- ✓ Değerlendirme
- ✓ Metnin dışına çıkarak yorumlama
- ✓ Sorulara yanıt bulma
- ✓ Sözcük ya da sözcük gruplarının anlamlarının bulunması
- ✓ Düşünce ve bilgileri birleştirme ve yorumlama
- ✓ Metnin dilini inceleme
- ✓ Ayrıntılı bilgi bulma
- ✓ Metnin genelini veya özel bir bölümünü gözden geçirme
- ✓ Metni tarama

Tartışma ve Öneriler

Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği sınıflarda etkili bir okumanın gerçekleşebilmesi için öğrencinin öncelikle neden okuduğunu bilmesi ve bu hedefi gerçekleştirebilmek için doğru malzemeyi/metni seçmesi gerekmektedir. Metni seçtikten sonra ise, anlamlandırabilmek için içerisindeki kaynakları kullanabilmesi beklenmektedir. Ayrıca üzerinde çalıştığı metin için uygun okuma stratejilerini de seçmesi gerekir.

Yabancı dilde okuma sınıflarında temel iki amacın, öğrencinin okurken kendini rahat hissetmesi ve dışarıdan yardım almadan okuma eylemini gerçekleştirmesi olduğu göz önünde bulundurulursa, öğrenci öğrendiği stratejileri bütün okuma eylemlerinde kullanarak bu iki amacı daha hızlı ve etkili bir biçimde gerçekleştirmiş olacaktır, çünkü stratejiler amaç

odaklıdır ve benzer durumlara aktarılabilir. Dolayısıyla, öğrenci bir metni okurken kullanmayı öğrendiği stratejiyi benzer bir başka metni okurken de kullanabilecek, böylece anlamlandırma eylemini daha hızlı bir şekilde gerçekleştirebilecektir.

Özellikle C1 düzeyi dil öğrenicilerinin daha karmaşık metinleri okumaları gerektiği düşünülürse, okuma derslerinde strateji kullanımının daha yaygın ve üst düzeyde olması gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmada strateji olarak adlandırılan, okunan metni daha çabuk ve daha kolay anlamayı sağlayan yöntemler yabancı dilde okuma etkinliklerinin temelini oluşturmaktadır. Bu noktada önemli olan doğru yöntemin doğru zamanda kullanılabilmesidir. Yabancı dil olarak Türkçe sınıflarında okuma dersi için geliştirilmiş olan bu çalışmadaki etkinlikler aracılığıyla belirli stratejilerin nasıl kullanılacağının görülebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

Ay, S. (2003). *Okuma Stratejileri ile Çoklu Zeka Kuramının İlişkilendirilmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ay, S. (2008). Yabancı Dilde Okuma Stratejileri: Farklı Zekaları Baskın Öğrencilerle Bir Durum Çalışması. *Dil Dergisi.* 141. 9.

Aygüneş, M. (2007). *Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirme Yolları.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı.

Bayezit, H. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe ve İngilizce Ders Kitaplarındaki Öğrenme Stratejilerinin Kullanımı.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı.

Bükel, İ. ve diğerleri (Çeviri Komisyonu). (2002). Common European Framework Of Reference For Languages: learning, teaching, assessment. Structured overview of all CEFR scales.

http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/elp-reg/Source/Key_reference/CEFR_EN.pdf ağ adresinden 15.06.2013 tarihinde alınmıştır.

Can, Tuncer (2011). *Yaşam Boyu Öğrenme Bağlamında Yabancı Dil Olarak İngilizce Kitaplarında Strateji Kullanımı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı İngiliz Dili Eğitimi Bilim Dalı.

http://www.ingilish.com/yasamboyuogrenme.htm ağ adresinden 18.06.2013 tarihinde

alınmıştır.

McDonough, S. H. (1995). *Strategy and Skill in a Foreign Language.* London: Arnold.

Nuttall, C. (1996). *Teaching Reading Skills in a Foreign Language.* Oxford:Macmillan Heinemann.

Şahin, A. (2010). *Avrupa Dil Gelişim Dosyası Bağlamında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Malzeme Oluşturma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı.

Ur, P. (1996). *A Course in Language Teaching.* Practice and Theory. New York: Cambridge University Press.

EK 1

9. ÜNİTE

KÖŞE YAZISI

1. Tabloyu doldurunuz.

	Hangi bölümler var?	Ne tür haberler var?
Bir gazetede		

2. Aşağıda *Milliyet* adlı gazeteden örnek bir sayfa verilmiştir. Yandaki tabloda verilen sözcüklerden gazete sayfası üzerinde olanları gösteriniz.

Manşet	Spot	Logo
Künye	Köşe yazısı	
Haber metni	Sürmanşet	

3. Aşağıda bazı köşe yazıları verilmiştir. Bu yazıları okuyarak köşe yazılarının özelliklerini bulmaya çalışınız.

Sherlock Holmes romanlarında diyor ki (Sherlock Holmes El Kitabı-Ransom Riggs); ** Göz temasından kaçınmak huzursuzluk belirtisidir. Ellerin açık olması ise, dürüstlük göstergesidir.* ** Aç iken daha iyi düşünülür çünkü, tok iken kan sindirim sistemine aktarıldığından, beyindeki kan miktarı azalacaktır.* ** Kılık değiştirirken en önemli değişim, adımlarınızda olmalıdır. Adımlarınız uzamalı, kısalmalı veya aksamalıdır.* ** Görmedikten sonra bakmak bir işe yaramaz. Dikkat etmedikten sonra görmek de bir işe yaramaz.* ** Eğitim hiç bitmez. Eğitim, en iyi bilginin en sona saklandığı bir dizi dersten oluşur.* ** Eğer bir kişi doğa hakkında yorum yapacaksa, fikirleri de en az doğa kadar geniş olmalıdır.* ** Bu dünyada ne yaptığının önemi yok. Asıl soru, insanları ne yaptığına inandırabildiğindir.* ***Yaman Törüner, Milliyet*** ***(23 Temmuz 2013)***	*HEPİMİZİN bileğindeki saatler gibi hepimize ayrı ayrı ömür öngören "biyolojik saatlerle" doğuyoruz.* *Prof. Dr. Nazlıkul anlatıyor:* *Her canlıda bir saat çalışmaktadır. Bu saat durduğunda canlı ölür. Çünkü her hücre sınırlı yenilenme olasılığı sayısına sahiptir, bir hücre 50-150 kez bölünebilir. Hücre her bölünmede biraz daha güçsüzleşir ve en sonunda ölür. Her gün 600 milyar hücre ölmektedir, aynı şekilde birçok hücre de sağlıklı, yeni yapılar oluşturmaktadır.* *Organizma her saniye besinlerin yapı taşlarından 10 milyon yeni hücre oluşturmaktadır:* *Örneğin…* *Her 5 günde bir mide mukozası tamamen yenilenir…* *Yağ dokusu her 3 haftada bir değiştirilir. Her 4 haftada bir yeni koku epiteli aracılığıyla koku alırız. Kırmızı kan hücrelerinin ömrü 3 aydır ve deri hücreleri en fazla 14 gün yaşar.* *Yaşlanmak, devamlı boşalan bir pile benzeyen biyolojik süreçtir, hayatın ışığı daha güçsüzdür.* *Günümüzde bilim insanların tüm dünyada buna karşı savaşıyor, biyolojik saati geri almaya çalışıyorlar.* ***Güneri Cıvaoğlu, Milliyet*** ***(14 Temmuz 2013)***

Özellikle yazı çiziyle haşır neşir olanlar.
Yeni ve farklı şeyler söylemenin ve üretmenin derdindeyiz.
Deliler gibi debeleniyoruz.
Her an değişen "zaman"ı yakalamaya çalışıyoruz.
İşte bu adam "yeni".
Çoğumuza, yaptığımız şeylerin ne kadar "demode" olduğunu gözümüze sokacak kadar yeni...
Murat Menteş beni büyüledi.
Romanlarıyla da, anlattıklarıyla da...
Hayata ve edebiyata bakışıyla da...
Bu aralar kahramanım.
Pazar günü başlayan röportajı bugün ve yarın devam edecek.
Sağda solda hakkında yapılan yorumlara bakıyorum da...
Kıskançlık tavan yapmış.
Saldıran saldırana...
Ama tespitlerine, yorumlarına ayılıp bayılanlar da bir o kadar çok...
Bu işler böyle, arası yok.
Ya çok seviyorlar, yere göğe koyamıyorlar ya da gömmeye çalışıyorlar.
Siz siz olun, kararı kendiniz verin.
Murat Menteş ismini not edin, gidip bir "Ruhi Mücerret" alın ve o baş döndürücü romanın satırları arasında kaybolun...

Ayşe Arman, Hürriyet
(23 Temmuz 2013)

Zehra'nın başına gelenler kadar olmasa da başka arkadaşlarım da çeşitli tacizlere uğradılar, köşelerinde ima ettiler, sosyal medyada yazdılar, televizyonda anlattılar. Gerçekten merak etseydiniz, bilirdiniz. Çok iyi bildiğiniz tanıdığınız isimler üstelik ama bana düşmez açıklamak. Zehra'yı televizyon konusunda tekrar ikna etmeye çalıştım, olmadı, kameralardan çekiniyor, oysa olup biteni bütün samimiyetiyle bir anlatsa...

Bu son cümleyi yazarken, vazgeçtim fikrimden, belki de haklı, belki de çıkıp anlatsa bile birileri ikna olmayacak ve yeni sorularla dikilecek karşısına...

Sahi ne zaman böyle olduk biz?

Karşıdakinin acısını bile sorgular olduk!

Balçiçek İlter, Habertürk

(3 Temmuz 2013)

4. Verilen soruları yukarıdaki yazılara göre cevaplayınız.

1. Yaman Törüner'in "*Bu dünyada ne yaptığının önemi yok. Asıl soru, insanları ne yaptığına inandırabildiğindir.*" sözüne katılıyor musunuz? Neden?
2. Güneri Cıvaoğlu yaşlanmayı nasıl tanımlamaktadır?
3. Murat Menteş, Ayşe Arman'ı hangi yönüyle büyülemiştir?
4. Yazar insanları neden eleştirmektedir?

Köşe yazısı nedir?

Yazarın herhangi bir konu veya günlük olaylar hakkındaki görüşlerini, düşüncelerini ayrıntılara inmeden anlattığı gazete ve dergilerde yayınlanan kısa fikir yazısıdır. Gazete ve dergilerin belli sütun veya köşelerinde yayımlanır. Genel özellikleri şöyledir:

Düşünceler ön plândadır.
Konular okuyucuda hem merak uyandırmalı hem de eğitici, bilgilendirici olmalıdır.
Yazarın düşüncelerini dile getirmesini sağlayan öznel bir dil kullanılır.

Köşe yazısı okumaktan hoşlanır mısınız? Düzenli takip ettiğiniz bir köşe yazarı

5. Çetin Altan'a ait bir köşe yazısı okuyacaksınız. Yazının başlığını okuyunuz. Sizce yazar *"havalı görünmek"* ifadesiyle ne anlatmak istiyor? Bahsedilen kalite ve kapasite sorunları neler olabilir? Yazıyı hızlıca okuyarak yazarın "Havalı görünmek" ifadesiyle ne anlatmak istediğini bulunuz. Havalı görünmekle ne tür kalite ve kapasite sorunlarının yaşandığını açıklayınız.

Havalı görünmekle, "kalite ve kapasite" sorunları...

Milliyet

Çetin Altan

Hava atma palavracılığıyla kapasiteli berrak kadrolar çıkarabilme arınmışlığı ters orantılıdır.
Her alanda **palavracılık** ne kadar devleşirse, kapasiteli insan kadroları da o kadar küçülür.
Türkiye buna bir örnek olabilir…
***
Havalı **atıp tutma**larla ruhsal ezikliğini rahatlatmaya çalışan misyonlar da yaşıyor burada.
Trafik lambalarında kırmızıdan sonra sarı yanınca öndeki arabaya hemen korna çalmak ezikliğin bir sonucu olabilir; yaşı kırkı bulmadan, önüne gelene "sizi takdir ediyoruz" diye "değer" teraziciliği yapmaya kalkmak da…
***
Dilini 400 sözcüğü aşamayan bir yoksullukla kullanan kişinin havalı görünme çabası; üç yaş çocuklarının oyuncak uçaklarını uçuruyormuş gibi kalkık kollarıyla "vuu vuuu" diyerek koşmalarına benzetilebilir.
Ayrıca gençlerin hemen hepsi de kestirme yollardan çarçabuk zengin olma tutkusunda...
Oysa 10 yıl içinde kim bilir ne kadarı **ziyan ol**up gidebilir...
***
Adam başına düşen ortalama 6 kitapla, havalana havalana Mars'a gidilemez tabi...
***
Annelerle babalar, çocuklarını üst düzey bir kalitede yetiştirme yarışında...

- Bizimki şu okula gidiyor...

- Bizimki de şu okula...

Çocuğun kalite mayası temelde beş yaşına kadar ev içinde hamurlanır...

Evde zengin bir Türkçe konuşulmuyorsa, en az 200-250 ciltlik bir kitaplıkta Ziya Paşa'dan Hüseyin Rahmi'ye, Refik Halit'ten Fahri Celal'e kadar Türk kalemlerinin süzülmüş yapıtları yoksa, şu yahut bu okula gitmekle, anlatım zenginliği gelişmez...

***

Kendi dilini dilediğin kadar geniş kulaçlarla konuşamıyorsan; ne kadar yabancı dil öğrensen, onu da **kısır** bir çerçeve dışında konuşamazsın...

Ve insanlığın jürisi önünde kalite yoksunu olmaktan kurtulamazsın...

Çocuk eğitiminde **fiyaka** yarışı olmaz.

***

Kaldı ki çocukların ders çalışmaktaki zorlanmaları da daha esnekleştirilebilir...

Çünkü asıl sorun o derse karşı gerçek bir merak uyandırmadır aslında...

Eğer evin içinde böyle bir merak yoksa "matematiğin, yahut fiziğin, yahut biyolojinin hangi karanlıkları aydınlattığı" konusunda da gerçek bir merak kolay kolay uyanmaz çocukta...

***

Genç annelerle babalar çocuklarının "çok zeki ama maalesef tembel olduğu**" kanısındadırlar**...

Zekâ hızlı algılama ve algıladığıyla hemen dinamik bir uyuma geçebilme yeteneğidir. Burada "uyum" sözcüğü, algılanan "konuyu" değerlendirme ve üst düzey bir refleksle kendi tavrını saptayabilme anlamındadır.

***

Örneğin basit bir bulmaca oyuncağıyla **haşır neşir olmak**tan hoşlanmak ve bıkmamaktır.

Kaldı ki "zekâ"nın da kendine göre **yeğle**diği değişik alanlar vardır. Satranca dönük bir zekâ, bir mimarın çalışmalarını algılamakta aynı başarıyı göstermeyebilir...

***

Sözün kısası, evin içindeki güncel yaşamda "beyinselliğin" lezzeti de varsa, çocuk da bu etkilenmenin havuzunda yetişecektir. Okul sadece donanımını pekiştirir önce evde başlanmış olan kalite mayalanmasının...

Bizim nüfusumuzu oluşturan 13 milyon ailenin durumunu, biraz da bu açıdan gözlemek gerekiyor...

Eziklik duygusuyla, havalı ve **mangalda kül bırakmaz** görünenlerin kökeni oralara uzanıyor çünkü...

(24 Nisan 2013)

6. İlk olarak, metinde geçen koyu renkli sözcüklerin anlamını tahmin edin ve sonra aşağıda verilen bu sözcükleri anlamlarıyla eşleştirin.

1. Palavracılık	**a**. Gösteriş/Çalım
2. Atıp tut-	**b**. İnancında ol-
3. Ziyan ol-	**c**. Tercih et-
4. Kısır	**ç**. Boş konuşma alışkanlığı
5. Fiyaka	**d**. Verimsiz/Yararsız
6. Kanısında ol-	**e**. Kaynaş-/Bir arada bulunup uğraş-
7. Haşır neşir ol-	**f**. Yapamayacağı işleri yapabilirmiş gibi söyle-
8. Yeğle-	**g**. Boşuna harcan-/Zarar gör-
9. Mangalda kül bırakma-	**ğ**. Abartılı konuş-

1. ___ 2. ___ 3. ___ 4. ___ 5. ___ 6. ___ 7. ___ 8. ___ 9. ___

7. Aşağıdaki sözcük/deyimleri uygun bir şekilde çekimleyerek verilen tümcelere yerleştiriniz.

kısır atıp tutmak haşır neşir olmak fiyaka ziyan olmak yeğlemek kanısında olmak palavracılık mangalda kül bırakmamak

1. Konuşurken …***<u>mangalda kül bırakmaz</u>***… ama gerçekte hiç de öyle değildir.

2. Tanımadığım insanlarla …….. sevdiğim söylenemez.

3. Arkadaşlarının nüfuzlu yerlerde bulunmasına karşın o hep kenarda kalmayı ……...

4. İnsanlar hakkında bu kadar……., herkes ne olduğunu iyi bilir.

5. Küçük çocuklar da tütüne alışırken …….. için başlarlar.

6. Bu büyük ihmal yüzünden Hacer'in çocuğu……

8. Verilen köşe yazısına göre aşağıdaki soruları yanıtlayın.

1. Metnin ana düşüncesi nedir?

2. Yazarın dil kullanımındaki tutumu konusunda ne söyleyebilirsiniz? Nesnel mi öznel mi? Neden?

3. Yazar, Türkiye'de ruhsal ezikliğin kanıtı olarak neyi/neleri göstermektedir?

4. Sizce okunan kitap sayısı ile kaliteli olmak arasında bir ilişki var mıdır? Niçin?

5. Sizce *palavracılık* Türkiye'de ciddi bir soruna haline gelmiş midir? Niçin?

6. Sizce dili etkili bir biçimde kullanmak havalı görünmeyi sağlar mı?

9. Çetin Altan'ın "hava atmak" konulu köşe yazısını okudunuz. Yazara sormak istediğiniz beş soruyu yazınız.

10. Yukarıda yazmış olduğunuz soruları kullanarak ikili gruplarda Çetin Altan ve okuru olarak bir röportaj yapınız.

ANLAM TÜRLERİ

Yan Anlam (Kullanıştan Doğan Anlam): Sözcükler kimi zaman temel anlamlarıyla (uzak ya da yakın) anlam bağlantısını kesmeden kullanılır. Bu, sözcüğün temel anlamı dışında kazandığı yan anlamdır.

Örnek:

Su ekinlerin içine kadar ***yürümüş.***

(yan anlam: ulaşmak; bir yeri kaplamak)

Sözcükler birkaç şekilde yan anlam kazanabilir:

1. İnsandan doğaya aktarma:

İnsana özgü kavram ve durumların, eylemlerin insan dışı varlıklara aktarılmasıyla sözcükler yan anlam kazanır.

Örnek:

Testerenin ***dişleri*** *bozulmuş.*

Deniz ***hırçınlaştı.***

2. Ad Aktarması:

Bir sözcüğün benzerlik ilgisi dışında herhangi bir ilgi-ilişki nedeniyle başka bir sözcüğün yerine kullanılmasıdır.

Örnek:

→ ***Tüp*** *bitti.* (dış-iç ilişkisi)

Tüp sözcüğüyle tüpün içindeki gaz anlatılmıştır.

→ ***Sezen Aksu'yu*** *da alalım.* (sanatçı-eser ilişkisi)

Sezen Aksu sözüyle Sezen Aksu'nun kasetleri, CD'leri anlatılmıştır.

→ Gökten ***bereket*** *yağıyor.* (sebep-sonuç ilişkisi)

Bereket sözcüğü yağmur anlamında kullanılmıştır.

Mecaz Anlam (Değişmece): Sözcükler kimi zaman gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak başka bir sözcük yerine kullanılır. Mecaz, dilin anlatım gücünü daha etkili bir hale getirmek için yapılır. Böylece, anlatılması zor, soyut durumlar somutlaştırılarak anlatılmış olur.

Örnek:

Sert *eleştiriler karşısında hiçbir şey diyemedi.*

(gönül kırıcı)

İleri sürülen görüşleri çarpıcı örneklerle ***cürütmelisiniz.*** (yok etmek)

Deyim:

Deyimler, en az iki sözcükten oluşan, mecazlı söyleyişlerin yer aldığı anlamca ve biçimce kalıplaşmış sözlerdir.

Örnek:

Biletleri unuttuğumu öğrenen babam ***küplere bindi.*** (çok sinirlenmek)

İki dirhem bir çekirdek, *nereye gidiyorsun?* (çok güzel ve şık bir şekilde)

11. Altan'ın köşe yazısını tekrar okuyarak, aşağıda verilen anlam türlerine uygun örnekleri yazınız.

İnsandan doğaya aktarma	
Ad Aktarması	
Değişmece	
Deyim	